

ACTIVITATEA REVOLUȚIONARILOR TRANSILVĂNENI REFUGIAȚI ÎN BUCOVINA. (1848-1849),

LAZĂR URECHE

Izbucnită și desfășurată în cadrul fostelor provincii istorice, revoluția de la 1848 nu poate fi înțeleasă ca o suită de mișcări independente, lipsite de legături între ele, ci ca o revoluție unitară, a tuturor românilor, evenimentele petrecute în fiecare din provinciile românești reprezentând „manifestarea unuia și aceluiași fenomen”¹.

Exploatarea socială internă ca și asuprirea națională din partea marilor imperii vecine au constituit motive suficiente pentru ca întregul popor român să-și unească gândurile și vrerile într-un efort comun în vederea scuturării jugului social și al celui național. Caracterul unitar al revoluției române de la 1848 este demonstrat de pregătirile comune și de programele revoluționare asemănătoare. Comparînd programele de la Iași, Blaj, Cernăuți, Islaz și Lugoj rămînem surprinși de solidaritatea de idei și de unitatea de aspirații ce se desprinde din ele, solidaritate întărită prin conlucrarea permanentă a capilor revoluției la realizarea dezideratelor comune, manifestată în pregătirea și în întreaga desfășurare a evenimentelor din anii 1848—1849. Moldovenii, înfrinți, și-au îndreptat, la început, gândurile spre Transilvania², Adunarea națională de la Blaj constituind un moment de seamă în intensificarea legăturilor dintre revoluționarii români. La Islaz au participat, alături de populația românească din Țara Românească și fruntași ai revoluției române din Transilvania și Moldova³.

Conform înțelegerii de la Paris din 8—20 martie 1848 de a se concentra forțele revoluționare în Țara Românească și de a se acționa de

1 V. Russu. *Unitatea revoluției române de la 1848*, în „Analele științifice ale Universității „A.I. Cuza” din Iași, Secțiunea III, a, istorie, tom. XIX, fasc. 2, 1973, p. 207—208.

2 *Ibidem*, p. 212.

3 v. Ion Gh. Șendulescu. *Legăturile dintre revoluționarii români în timpul revoluției de la 1848*, în „Analele Universității București”, XXIII, nr. 1, 1974, p. 61.

acolo pentru țelul comun, majoritatea membrilor Comitetului revoluționar transilvănean activau în vara anului 1848 în această provincie⁴, unde propagau în popor spiritul noii constituții sau pregăteau masele pentru înfruntarea dușmanului intern și extern; alții îndeplineau o serie de funcții în guvernul revoluționar de aici: Aaron Florian era administrator de Ilfov, Ion Pușcariu comisar de propagandă⁵, iar A. T. Laurian activa în Comisia școalelor în timpul locotenenței domnești⁶.

După înăbușirea revoluției în Principate și ocuparea unei mari părți din Transilvania de către trupele lui Bem, mulți dintre fruntașii revoluției române au fost nevoiți să ia calea pribegiei. O parte din ei se întâlniseră, „ca vechi prieteni de gânduri și idei, ca vechi colaboratori și ca făuritori de planuri noi”, într-o altă provincie românească, în Bucovina, la Cernăuți și la casa destoiniceii familii Hurmuzachi de la Cernăuța⁷. Într-un timp se adunase aici „un adevărat congres al intelectualității românești de pretulindenii”⁸, reprezentată prin: V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, A. I. Cuza, C. Negri, G. Sion, A. Russo, A. Panu, D. Raleț⁹, moldoveni; A. Pumnul, A. Șaguna, I. Bologa, T. Cipariu, Gr. Mihali, G. Barițiu¹⁰, V. Nașcu, F. Porcius¹¹, transilvăneni; frații Eudoxiu, Alecu și George Hurmuzachi, bucovineni.

Ziarul „Bucovina” al fraților Hurmuzachi, la care au colaborat românii din toate provinciile românești, a rămas singurul organ publicistic românesc „independent” după suspendarea „Gazetei de Transilvania”, în primăvara anului 1850¹². El „devenise tribuna mișcării pentru „Daco-România”, care, pe temeiul legăturilor naturale ale aceleiași naționalități, ale istoriei, religiei, obiceiurilor și multor altor legături de familie, trebuia să cuprindă toate teritoriile locuite de români, precizându-se și provinciile înstrăinate „care s-au luat de la noi cu călcarea drepturilor neamului”¹³.

Legăturile revoluționarilor români transilvăneni cu românii din Bucovina și îndeosebi cu familia Hurmuzachi au fost dintre cele mai strânse și mai durabile. Aproape în fiecare număr al ziarului „Bucovina” întâlnim informații din Alba-Iulia, Blaj, Năsăud, Sibiu, Arad, Oradea, transmise de către corespondenții G. Barițiu, A. Mureșanu, A. T. Laurian și alții. Urmăriți de prigoana maghiară, austriacă și rusească, o parte din fruntașii revoluției din Transilvania și-au găsit adăpost și mîngîiere la această nobilă familie românească.

⁴ Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitate națională (1834—1849)*, Ed. Acad. R.S.R., București, 1967, p. 171.

⁵ *Din Istoria Transilvaniei*, vol. II, ed. a II-a, Ed. Acad. R.P.R., București, 1963, p. 78.

⁶ *Biblioteca Academiei R.S.R. Secția manuscrise și documente. Pachet MCLVIII, doc. 67.*

⁷ I. Nistor, *Manifestațiunile românilor la 1848*, în „Zinimea literară”, XIV, nr. 1—3, Cernăuți, 1925, p. 8.

⁸ *Ibidem*.

⁹ C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina*, Cernăuți, 1926, p. 37.

¹⁰ I. Nistor, *op. cit.*, p. 8.

¹¹ *Florian Porcius. Autobiografie*, în „Arhiva Someșană”, nr. 8, Năsăud, 1928, p. 63—64.

¹² Teodor Bălan, *Frații George și Alexandru Hurmuzachi și ziarul „Bucovina”*, Cernăuți, 1924, p. 13.

¹³ Ștefan Pascu, *Momente din lupta poporului român pentru formarea statului național*, în „Magazin istoric”, X, nr. 2, 1976, p. 3.

Activitatea revoluționarilor moldoveni refugiați în Bucovina este, în general, bine cunoscută în literatura de specialitate¹⁴, pe când cea a revoluționarilor transilvăneni refugiați, stabiliți ori „călători” în această provincie nu s-a bucurat, încă, de un studiu largit. Unele lucrări de istorie sau monografii biografice care fac referiri la această chestiune nu permit formarea unei imagini de ansamblu privitoare la activitatea lor. De aceea, socotim că, abordarea într-un studiu mai amplu a problemei de mai sus este necesară, iar lucrarea de față încearcă să facă acest lucru.

* *

În urma Adunării de la Blaj din 3—5 mai 1848 în care populația românească a respins „uniunea” forțată a Transilvaniei cu Ungaria, votată de dieta maghiară, și a cerut unirea cu celelalte provincii românești, ungerii au dezlănțuit o adevărată teroare împotriva românilor transilvăneni și, îndeosebi, contra frunțașilor revoluției române. Potrivit respectivei „uniuni”, națiunea română era „scoasă din toate drepturile”; iar ceea ce „dobîndise” prin ea, „în comparație cu ceea ce perdu, naționalitatea și limba”, nu era o „dobîndă ci o nedreptate ce striga la ceriu. o cedere totală a existenței sale politice-naționale”, pe care românul „mai bucuros ar fi gata a o schimba cu moartea”¹⁵. Luptători pentru o cauză națională dreaptă, românii din Transilvania au fost catalogați de către unguri drept „rebeli” și „reacționari”, iar eroii revoluției „precum Bărnăuțiu, Laurian, Barițiu și alții numiți „resculatori”¹⁶. Situația din Transilvania s-a agravat și mai mult în urma ordinului de dizolvare a Comitetului național de la Sibiu și a sîngeroaselor incidente „săvîrșite cu concursul autorităților maghiare, începute cu măcelul de la Mihalt”¹⁷. În urma extinderii măsurilor marțiale și a actelor de teroare încurajate prin sancționarea „uniunii” votate de Dieta din Cluj, posibilitatea de înțelegere a revoluționarilor români cu autoritățile maghiare a devenit aproape imposibilă. Urmăriți și amenințați pretutindeni cu moartea, o mare parte din conducătorii revoluției române din Transilvania care au poposit și au pribegit pe aceste meleaguri amintim pe: fraților de peste munți, intenționau să apere pînă la capăt cauza revoluției române. O primire călduroasă și ospitalieră li se făcu emigranților în Bucovina, aflată sub stăpînirea habsburgică, cuprinsă și ea de flăcările revoluției din acei ani. Printre revoluționarii români din Transilvania care au poposit și au pribegit pe aceste meleaguri amintim pe: Aron Pumnul, Vasile Nașcu, Florian Porcius, tribunii Ioan Popescu și Ioan Lazăr, Andrei Șaguna, Iacob Bologna, Grigore Mihali, Timotei Ci-pariu și George Barițiu. Ei s-au bucurat de întregul sprijin material și moral al populației românești din Bucovina și îndeosebi de cel al fami-

14 v. Teodor Bălan, *Refugiați moldoveni în Bucovina 1821 și 1848*, București, 1929; idem, *Activitatea refugiaților moldoveni în Bucovina*, Sibiu, 1944.

15 Iosif Hodoș, *Istoria aniloru 1848—49 de la 15 Maiu înainte*, lucrare în manuscris la Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond Iosif Hodoș, Mss, sertar 336/7, p. 15.

16 *Ibidem*, p. 10.

17 C. Bodea, *op. cit.*, p. 159.

liei Hurmuzachi, a cărei ospitalitate a devenit proverbială¹⁸. „Casa Hurmuzachi — mărturisea George Barițiu, fost oaspete al ei — a fost adevărat loc de azil sacru pentru mulțime de patrioți eminente, aruncați de valurile și catastrofele anilor 1848—49, precum fusese și în a. 1821—23 și în 1828—29”¹⁹. Frații George, Alexandru, Eudoxiu și Constantin Hurmuzachi au „întreținut legături strânse... cu frații... din Ardeal și din Principate; erau zile mindre acele, cînd toți cei de-o limbă și de aceleași pătanii se simțeau una și nedespărțiți de hotare”²⁰. Multe din ideile românilor din Transilvania au pătruns în Bucovina prin intermediul unor cărți și al „foilor” lui Barițiu²¹, la care, în 1848, erau abonați vreo 10 bucovineni²².

În urma ordinului de arestare a Comitetului național de la Sibiu din vara lui 1848, o parte din membrii acestuia, printre care și Aron Pumnul, au părăsit Transilvania. Aron Pumnul, fost profesor de filozofie la liceul din Blaj, a avut un rol important în organizarea adunării din 3—5 mai 1848, răspîndind invitațiile pentru adunare cu ajutorul elevilor săi²³. Urmărit de autoritățile maghiare, a fugit în Țara Românească, unde a fost însărcinat să explice poporului spiritul noii constituții²⁴. La București s-a îmbolnăvit de holeră și biruit de boală „căzu în drum, de unde cu mare greu se trase pînă la margine sub un zăplaz” și simțîndu-se în pragul morții rugă niște trecători să-l treacă peste zăplaz „ceea ce bunii oameni și făcură”. După ce „zăcu” acolo două zile și două nopți, „chinuit de o sete răzătoare minca pere cari zăceau în grămadă pe jos”, iar apoi își veni în fire²⁵. În urma unor denunțuri false din partea ungarilor, Pumnul a fost arestat de ruși și trimis sub escortă la Iași, de unde, cu concursul unui dorobanț, a scăpat și s-a „furișat” în Bucovina²⁶. Sosit la Cernăuți el plecă la redacția „Bucovinei” unde îl întîlni pe Iraclie Porumbescu, care se grăbi să-l prezinte Hurmuzăcheștilor²⁷. În capitala Bucovinei l-a regăsit pe poetul George Sion, fost luptător sub faldurile revoluției din Moldova, Țara Românească și Transilvania, unde-l cunoscuse, refugiat acum în Bucovina²⁸. La Cernăuți, Pumnul a ținut numeroase conferințe literare despre limba română și originea poporului român, cîștigîndu-și o popularitate imensă²⁹. Cu experiența gazetărească acumulată la „Organul Luminării” unde lucrase în 1847—1848 alături de Cipariu³⁰, el a fost „luat” de Alexandru Hurmuzachi la redacția „Bucovinei”, publicînd în coloanele sale mai multe ar-

18 v. G. Barițiu, *Familia Hurmuzache*, în „Transilvania”. XI, nr. 3, 1870, p. 27.

19 Idem, *Familia Hurmuzache*, în Eudoxiu Hurmuzachi, *Fragmente din Istoria Românilor*, vol. I, București, 1879, p. XXI.

20 C. Loghin, *Hurmuzachi pe la 48*, în „Viața nouă”. I, nr. 42, Cernăuți, 1912, p. 2.

21 v. C. Diaconovici, *Enciclopedia română*, tom. II, Sibiu, 1900, p. 738.

22 cf. *Viața și idelle lui George Barițiu*, Ed. șt., București, 1964, p. 13.

23 v. C. Loghin, *Anul 1848 în cultura și literatura Bucovinei*, Cernăuți, 1926, p. 22.

24 I. G. Sbiera, *Aron Pumnul. Voci asupra vieții și însemnătății lui*, Cernăuți, 1889, p. 83.

25 *Ibidem*, p. 80—81.

26 *Ibidem*, p. 81.

27 v. C. Loghin, *Anul 1848...*, p. 23; I. G. Sbiera, *op. cit.*, p. 81.

28 v. G. Sion, *Suvenirii contemporane*, Ed. Minerva, București, 1915, p. 288—290.

29 I. G. Sbiera, *op. cit.*, p. 84.

30 Idem, *Mișcări literare la românii din Bucovina*. Oradea. 1890, p. 15.

ticole despre limba română și despre stările de lucruri din Transilvania. Sub influența sa și a celorlalți pribegi din Moldova și Transilvania „Bucovina” „capătă mai multă viață” și „mișcarea nației românești din toate părțile își află tot mai larg loc”³¹. În urma unui concurs, Pumnul ajunge profesor la prima catedră de limba și literatura română de la gimnaziul din Cernăuți, creată în decembrie 1848³². Cu ocazia numirii sale la această catedră „Bucovina” exprima bucuria cititorilor săi „de vreme ce ea a nimerit pe cel mai vrednic”³³. El și-a inaugurat cursurile la 28 februarie 1849³⁴, rămânând aici pînă la sfîrșitul vieții. Ca profesor la acest gimnaziu, Pumnul a desfășurat o activitate „de apostol al neamului”, avînd un rol de seamă în dezvoltarea conștiinței naționale a românilor din Bucovina.

Prigoana s-a dezlănțuit și împotriva celor două regimente românești de graniță din Transilvania care nu voiau să recunoască „uniunea” cu Ungaria. În adunările grănicerești din Năsăud din 10 iulie și 13—14 septembrie 1848 la care, alături de delegații satelor grănicerești, au participat și români din comitatele Cojocna, Turda, Solnoc și Chioar, populația a declarat că nu recunoaște anexarea Transilvaniei la Ungaria³⁵. Cererile formulate în aceste adunări au fost înaintate împăratului de către o delegație compusă din Florian Porcius, Vasile Nașcu și Gavrilă Pop. Neputînd călători prin Ungaria, „oficiarii de la Năsăud” au trecut prin Bucovina și Galiția pentru a ajunge la Viena³⁶. După o sedere de 5 zile în capitala austriacă ei s-au îndreptat spre Olmiütz pentru a înmîna împăratului cererile grănicerești. În drum spre casă au trecut din nou prin Bucovina, întîlnindu-se, astfel, cu mai mulți fruntași ai revoluției române.

Urmăriți de autoritățile maghiare, odată cu ocuparea zonei Bistriței și Năsăudului de către trupele lui Bem, „oficiarii” năsăudeni s-au retras în Bucovina împreună cu cele patru batalioane grănicerești conduse de colonelul Urban. Printre ei se aflau vicarul Năsăudului Macedon Pop, învățătorii Florian Porcius (savantul botanist de mai tîrziu) și Vasile Nașcu. La răspîndirea vestei retragerii lor în Bucovina, populația de aici se grăbi să le vină în ajutor³⁷; la Rădăuți, Ambrosius organizează o colectă publică pentru grănicerii năsăudeni, iar garda națională și comuna Cernăuți le-a trimis o sumă de bani³⁸. Florian Porcius și Vasile Nașcu funcționau la „căntălăria regimentului” și odată cu înaintarea lui Urban pe Valea Bîrgăului primul a plecat la Rodna pentru a-și vedea familia. Aici este prins și arestat, iar apoi închis la Cluj, alături de alți intelectuali năsăudeni³⁹. Vasile Nașcu a rămas la Cernăuți pînă în toam-

31 v. N. Iorga, *Istoria presei românești*, București, 1922, p. 95.

32 v. I. G. Sbierea, Aron *Pumnul...*, p. 60—61.

33 „Bucovina”, nr. 1, 1849, p. 4.

34 C. Loșhin, *Istoria literaturii...*, p. 53.

35 *Din istoria Transilvaniei*, vol. II, ed. a II-a, Ed. Acad. R.P.R., București 1963, p. 66.

36 Nestor Șimon, *Vasile Nașcu — Viața și faptele lui*, Năsăud, 1911, p. 19.

37 v. „Bucovina”, nr. 3, 1849, p. 15—16.

38 Theodor Bălan, *Colonelul Urban în Bucovina*, Cernăuți, 1926, p. 4.

39 v. Florian Porcius..., p. 64—65; V. Șotropa, *Adause la biografia lui Florian Porcius*, în „Arhiva Someșană”, nr. 8, Năsăud, 1928, p. 70.

na anului 1849, unde aștepta calmarea lucrurilor pentru a se putea întoarce acasă⁴⁰.

Împreună cu oastea colonelului Urban s-au retras în Bucovina și doi „tribuni ardeleni”, Ioan Popescu și Ioan Lazăr⁴¹, care în timpul vacanței s-au înrolat în armata revoluționară din Transilvania, având fiecare comanda unui batalion⁴². Voind să treacă „prin Moldova și Valahia către patrie-și ca să se consințească și mai încolo pentru dreapta cauză națională”, ei au fost opriți de către dregătoria de la Fălticeni, dar pînă la urmă au fost eliberați⁴³.

După înăbușirea revoluției în Principate, mulți revoluționari din Țara Românească și Moldova legau mari speranțe în realizarea dezideratelor lor de acțiunile din Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș și Bucovina⁴⁴, unde se lucra mai departe „pentru românism”⁴⁵. În 16—28 decembrie 1848, la Sibiu a avut loc o adunare a românilor prezidată de Andrei Șaguna, care a protestat din nou contra „unirii”⁴⁶.

În împrejurările în care lucrurile din Transilvania se complicau prin succesele lui Bem, la propunerea lui Puchner⁴⁷, Șaguna a plecat în Țara Românească pentru a solicita intervenția trupelor țariste⁴⁸. Dar, pe lângă faptul că nu a obținut nimic, Lüders i-a pus condiția ca în „termen de 48 de ore... să iasă din București și din toată Țara Românească”⁴⁹. De aici, însoțit de secretarul adunării de la Blaj, Iacob Bologa, merge, prin Bucovina și Galiția, la Olmütz, unde odată cu prezentarea omagiilor tînărului împărat, trebuia să-i dea și un nou memoriu românesc⁵⁰. Tot acum, „avînd a merge la Viena”, s-a oprit prin Cernăuți Grigore Mihali, fost protopop al Zlatnei și canonic în Blaj, care, „informat despre împrejurările de atunci ale ziarului „Bucovina”, arăta că acest ziar „face foarte mult pentru cauza română”⁵¹.

Auzind că și alți deputați români, printre care Laurian, Popasu și Mocioni ar fi ajuns prin Serbia și Croația la Viena, Șaguna se grăbi să plece acolo pentru a se consulta cu ei și a înainta împreună memoriul pregătit⁵². Delegația transilvăneană a atras de partea ei și pe bucovineanul Eudoxiu Hurmuzachi, aflat aici cu al doilea memoriu al românilor bucovineni și care cunoaștea personal pe miniștrii austrieci. Transilvănenii au scris lui Hurmuzachi să-i aștepte la Olmütz sau Kremsier

40 v. Nestor Șimon, *op. cit.*, p. 20—21.

41 v. „Bucovina”, nr. 5, 1849.

42 Teodor Bălan, *Doi tribuni ardeleni în Bucovina*, în „Codrul Cosminului”, VIII, Cernăuți, 1934, p. 463.

43 v. „Bucovina”, nr. 5, 1849.

44 Ștefan Pascu, *Legături și trăsături de unitate ale revoluției de la 1848 în țările române*, în „Anale de istorie”, XIX, nr. 2, 1973, p. 71.

45 *Ibidem*.

46 I. Lupaș, *Mitropolitul Andrei Șaguna. Monografie istorică*, ed. a II-a, Sibiu, 1911, p. 71—72.

47 *Ibidem*, p. 73.

48 cf. N. Popea, *Memoriul arhiepiscopului și mitropolitului Andrei baron de Șaguna*, tom. I, Sibiu, 1839, p. 247.

49 G. Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*, vol. II, Sibiu, 1890, p. 406.

50 v. Maria Ploșteanu, *Aspecte din viața și activitatea lui Iacob Bologa*, în „Studii și materiale”, vol. III—IV, Tirgu-Mureș, 1972, p. 314; G. Barițiu, *Părți alese...*, p. 406.

51 cf. „Transilvania”, XI, nr. 7, 1878, p. 79; I. Lupaș, *op. cit.*, p. 74.

52 I. Lupaș, *op. cit.*, p. 75.

unde era parlamentul austriac) „pentru a se uni cu ei”, fiindcă „petițiunea se făcuse în numele tuturor românilor din statele Austriei⁵³. Memoriul comun al românilor din imperiul austriac a fost predat împăratului la 13—25 februarie 1849 de o delegație compusă din 12 membri, reprezentanți ai tuturor provinciilor românești din imperiu⁵⁴. El revendica, pentru prima oară, unirea tuturor românilor din monarhia habsburgică într-o singură națiune. Actul reprezintă, fără îndoială, un moment istoric, acela în care pentru prima dată reprezentanții întregului neam românesc din imperiu se prezentaseră în fața împăratului ca soli ai unui neam unitar, stăpînit de același gând și însuflețit de aceleași aspirații în viitor. Memoriul din februarie 1849 produsese o mare emoție în inimile românilor din imperiu; Alecu Hurmuzachi scria lui Eudoxiu că „Noi toți am fost cuprinși de o mare bucurie din pricina petiției românești⁵⁵, iar fratele lor George arăta că „Unirea, organizația națională și concentrarea tuturor românilor din Austria într-un mănunchi, este atât de frumoasă, atât de mare, atât de grandioasă, încît curajoșii bărbați care pentru prima dată au exprimat-o în fața tronului și se străduiesc să o înfăptuiască vor trece în istoria poporului nostru drept cei mai mari binefăcători⁵⁶. Avînd nevoie de ajutorul românilor împăratul le-a făcut o serie de promisiuni, în timp ce reprezentanții guvernului aflați la Viena și Olmütz au coborît năzuințele în realizarea acestora. Conform constituției din 4 martie 1849 nu s-a acordat unirea românilor într-o provincie românească. De aceea, la 5 martie 1849 au înaintat un alt memoriu, alcătuit de Ion Maiorescu și semnat de Șaguna în numele întregii populații românești din monarhie, care insista din nou asupra unirii lor într-o singură provincie românească, motivînd că „Ei își văd salvarea numai în unire, care le-ar garanta egalitatea politică cu celelalte popoare și ar exclude orice supremație politică străină⁵⁷. Răspunsul la acest memoriu ca și la cele din aprilie și iunie 1849⁵⁸, dezamăgitoare pentru români, dovedesc perfidia cercurilor conducătoare austriece față de celelalte popoare din imperiu. Deceționată, delegația română se întoarce în vara lui 1849 în Transilvania, parte din membrii ei trecînd prin Bucovina. Grigore Mihali, Iacob Bologa, Timotei Cipariu și Andrei Șaguna, au fost găzduiți în Cernăuți și în casa lui Doxachi Hurmuzachi de la Cernauca⁵⁹. La Cernauca, Șaguna s-a întîlnit cu Pumnul și Barițiu⁶⁰, pe care-l rugă să se întoarcă în Transilvania⁶¹.

Odată cu ocuparea Sibiului de către Bem comitetul revoluționar român a fost nevoit să ia calea pribegiei, în momentul în care în Apu-

53 Teodor Bălan, *Eudoxiu Hurmuzachi și memoriul Românilor Ardeleni din luna februarie 1849*, Cernăuți, 1943, p. 7.

54 v. „Bucovina”, nr. 3, 1849, p. 13.

55 Teodor Bălan, *Eudoxiu Hurmuzachi...*, p. 9.

56 *Ibidem*, anexa 5.

57 *Ibidem*, p. 4.

58 Despre acesta vezi detalii în „Bucovina”, nr. 20, p. 106 și nr. 21, p. 109—110, 1849, iar răspunsul împăratului în „Bucovina”, nr. 24, p. 133—136 și nr. 28, p. 153—156, 1849.

59 Eudoxiu Hurmuzachi, *Fragmente...*, p. XX.

60 cf. Theodor Bălan, *Moșia Cernauca și familia Hurmuzachi*, Cernăuți, 1925, p. 23.

61 C. Diaconovich, *George Barițiu 12/24 Maiu 1812—1892. Foi comemorative la serbarea din 12/24 Maiu 1892*, Sibiu, p. 29—30.

seni Avram Iancu și tribunii lui luptau cu eroism pentru apărarea Transilvaniei și afirmarea revendicărilor exprimate în adunarea de la Blaj. Celor care fugiseră în munți sau în afara Transilvaniei li s-au prădat casele și li s-au jefuit averile⁶³.

„Oamenii comitetului” s-au retras împreună cu trupele austriece în Tara Românească și, la Călimănești, ei „se despărțiră care încotro au văzut cu ochii”⁶⁴. Primirea făcută de către oficialitățile de aici n-a fost „de loc prietenească”⁶⁵ și, în scurt timp, „toate mădulele (membrii n.n.) comitetului român de pacificare, ce după căderea Transilvaniei se retraseră în Valahia... fură puse supt închisoare după poronca generalului rusesc (Lüders n.n.) din pricină că ar avea cugetări politice periculoase”⁶⁶.

George Barițiu, unul dintre aceștia, a fost arestat la Cîmpina, „în miez de noapte”, „de boieri și ruși”⁶⁷, „în urma unui denunț fals și malițios făcut de niște sibieni”⁶⁸. Aici a fost „tratată cu brutalitate de către colonelul rusesc Vrangel” și de „polițaiul Cîmpinei Negrescu”⁶⁹, iar apoi a fost dus la Ploiești. De aici se intenționa trimiterea sa la Odesa, dar la intervenția unor prieteni se renunță⁷⁰ și este escortat „militărește în capitala Bucovinei”, la Cernăuți⁷¹. Ajunge aici la 9 iunie 1849, ora 9 seara, „transportat de 2 ofițeri ruși” și „a fost predat maiorului Bar-ko”⁷², care „l-a amenințat la început cu un glonț”, iar apoi a fost legat în lanțuri și aruncat în temniță, alături de „soldații dezertori”⁷³. După relatarea lui Athanasie Chitu din Năsăud, fost subofițer al regimentului de graniță năsăudean, „numit pentru carcera garnizoanei” din Cernăuți, Barițiu era tăcut în închisoare. După o scurtă destăinuire, făcută la 3—4 zile de la închiderea sa (că a absolvit teologia, că este redactor și că a întreținut, prin ziar, relații cu Alecu Hurmuzachi) Athanasie Chitu a mers la Alecu Hurmuzachi să-i istorisească întâmplarea⁷⁴. La aflarea vestei, Hurmuzachi a cerut generalului Fischer permisiunea de a vorbi cu Barițiu, dar nu i s-a permis. Atunci „încredință” lui Chitu un bilețel, pentru a-l înmîna lui Barițiu „prin fereastră”, împreună cu o lumînare aprinsă și cu un creion, pentru ca să scrie pe el informația⁷⁵. A doua zi, A. Hurmuzachi, însoțit de căpitanul Leontin Luchi, a mers la

62 V. Netea, *George Barițiu. Viața și activitatea sa*, Ed. șt., București, 1966, p. 222.

63 v. „Bucovina”, nr. 19, 1849, p. 99.

64 V. Netea, *op. cit.*, p. 224.

65 v. *Istoria României*, vol. IV, Ed. Acad. R.P.R., București, 1964, p. 155; G. Barițiu, *Părți alese...*, p. 574.

66 „Bucovina”, nr. 18, 1849, p. 93.

67 cf. „Transilvania”, X, nr. 16, 1877, p. 185.

68 I. Pervain, *Două biografii necunoscute a lui George Barițiu*, în „Anuarul Institutului de istorie din Cluj” VI, 1963, p. 92.

69 „Transilvania”, X, nr. 16, 1877, p. 186.

70 v. „Gazeta Bucovinei”, III, nr. 32, 1893, p. 2.

71 G. Barițiu, *Părți alese...*, p. 574.

72 V. Sotropa, *Maltratarea lui Gh. Barițiu în Cernăuți*, în „Arhiva Someșană”, nr. 27, Năsăud, 1940, p. 184.

73 C. Diaconovich, *George Barițiu...*, p. 30.

74 V. Sotropa, *Maltratarea lui...*, p. 184.

75 *Ibidem*, p. 184—185.

carceră și „Bariț a fost scos pe un moment din temniță pe răspunderea lui Luchi și pe chezășia lui Hurmuzachi”⁷⁶.

Ziarul „Bucovina” informa publicul cititor despre „pățania” revoluționarului transilvănean în termenii următori: „Gheorghe Bariț, de stare preotească, profesor, redactor mult răspînditei și plinei de înriurire Gazete românești de Transilvania... prea stimat de către concetățenii săi... veni... aici sub escortă rusească, semnalizat ca un individ „prea periculos” și primi... misiunea... de a petrece în închisoarea militară, unde se află, la început chiar cu fere în picioare... în soțietatea făcătorilor de rele, a dezertorilor și a vagabonzilor”, în „înjosire fizică și morală”⁷⁷. George și Alecu Hurmuzachi au protestat în coloanele ziarului lor împotriva arestării lui Barițiu, făcînd numeroase intervenții pentru eliberarea sa⁷⁸, ceea ce a determinat pe autorități să sisteze apariția a două numere consecutive a „Bucovinei”. De la Viena, Andrei Șaguna cerea guvernului „formarea unui corp de voluntari români sub comanda lui Iancu pentru eliberarea lui Barițiu din prinsoarea muscalilor”⁷⁹. Alecu Hurmuzachi criticase aspru atitudinea maiorului Barko, ceea ce-i aduse o pedeapsă de 48 ore închisoare și o „amendă de 100 de florini” din partea comandai generale a Lembergului⁸⁰. La 22 iunie 1849, Barițiu înaintă guvernului din Lemberg un memoriu în care descria tot calvarul suferinței sale, iar George Hurmuzachi trimise administrației bucovinene o notă în care arăta că „garantează cu toată averea și persoana sa... pentru George Barițiu, cetățeanul loial și omul cu mari merite... pentru românii de aici și pentru literatura românească”⁸¹. Constantin Hurmuzachi aflat în Moldova, la Dulcești, vedea în persecutarea lui Barițiu „o nefericire comună, o nefericire națională”⁸².

După 11 zile de arest militar, neputîndu-i-se dovedi comiterea vreunei „crime” și dat fiind faptul că „motivul arestării sale nu este cunoscut”, el a fost eliberat datorită intervenției familiei Hurmuzachi și a lui Panu „de la Moldova”⁸³. Eduard Bach, prefectul Bucovinei, a ordonat ca Barițiu să nu părăsească Cernăuțiul și tot la două zile să se prezinte la poliție, lucru ce n-a durat decît o săptămînă, deoarece familia Hur-

⁷⁶ *Ibidem*, p. 185.

⁷⁷ „Bucovina”, nr. 18, 1849, p. 93.

⁷⁸ George Barițiu și contemporanii săi, vol. I. Ed. Minerva. București, 1973, p. 156.

⁷⁹ I. Lupas, *op. cit.*, p. 83.

⁸⁰ V. Șotropa, *Maltratarea lui...*, p. 185.

⁸¹ Teodor Bălan, *Cazul Barițiu*, în Teodor Bălan, *Frații George și Alexandru Hurmuzachi și ziarul „Bucovina”*, Cernăuți, 1924, p. 27–28.

⁸² N. Bănescu, *Correspondența familiei Hurmuzachi cu Gheorghe Bariț, Vălenii de Munte*, 1911, p. 19.

⁸³ C. Diaconovich, *George Barițiu...*, p. 30.

muzachi „l-a cerut și l-a scos afară la moșia Cernauca”⁸⁴, fericită de-ai avea în mijlocul ei. El a rămas în Bucovina, pînă la „deplina pacificare a Transilvaniei”, unde a făcut cunoștință cu mai mulți patrioți din Moldova refugiați în Bucovina. Petrache Cazimir, Theodor Sion, Anastasie Panu și George Sion, care i-au trimis în dar 65 de galbeni⁸⁵. Șederea lui George Sion la Cernăuți și Cernauca din iunie 1848 pînă în august—septembrie 1849 a contribuit mult la întărirea unității sufletești și politice a tuturor românilor⁸⁶.

În cele peste 3 luni cît a stat la Cernăuți și Cernauca, Barițiu a desfășurat o bogată activitate publicistică și culturală. În cursul lunii august 1849 cînd familia Hurmuzachi era plecată la Dulcești în Moldova, unde era stabilit Constantin, fratele redactorilor, redactarea „Bucovinei” „rămase numai asupra lui Barițiu”⁸⁷.

În paginile „Bucovinei”, Barițiu a protestat contra noii împărțiri a Transilvaniei făcută de către guvernul austriac împotriva intereselor naționale ale românilor de aici și a polemizat cu ziarul sibian „Siebenbürger Bote”⁸⁸.

Experiența ziaristică a lui Barițiu și-a pus cu pregnanță pecetea asupra formației gazetărești a lui Alecu și George Hurmuzachi. Dintre toți refugiații „Gheorghe Barițiu a fost acela care a avut cea mai binefăcătoare influență asupra lui Alecu Hurmuzachi” și ziaristul „Bucovinei” „avea să învețe multe de la întemeietorul presei și cel mai rutinat ziarist al Ardealului”, încît putem afirma că el „și-a făcut școala de ziarist la Gheorghe Barițiu”⁸⁹.

În Bucovina el a purtat o bogată corespondență cu prietenii săi din Transilvania ori din celelalte provincii românești, informîndu-se reciproc despre stările de lucruri, mereu schimbătoare în acea vreme. Deseori le făcea cunoscută ospitalitatea și stîmna cu care Hurmuzăcheștii înconjurau pe pribegii adăpostiți în „încăperile” lor de la Cernauca, fapt ce a dus la creșterea prestigiului și popularității lor. Referindu-se la aceasta, Barițiu arăta că schimbul de scrisori întreținut „cu Andrei (Mureșanu n.n.) de la Cernăuți și Cernauca produsese în spiritul său ideile din frumoasa poezie compusă în onoarea nobilei și generoasei familii Hurmuzachi”⁹⁰; este vorba de poezia „Un devotament familiei Hur-

⁸⁴ *Ibidem*, p. 31.

⁸⁵ V. Netea, *op. cit.*, p. 225.

⁸⁶ Ștefan Mețeș, *Din relațiile și corespondența poetului Gheorghe Sion cu contemporanii săi*. Cluj, 1939, p. XXXVI.

⁸⁷ „Transilvania”, X, nr. 16, 1877, p. 186.

⁸⁸ Despre acestea vezi „Bucovina” nr. 30, nr. 34 și nr. 36, 1849.

⁸⁹ C. Loghin, *O sud de ani de la nașterea lui Alecu Hurmuzachi*. Cernăuți. 1924. p. 11.

⁹⁰ *Materiale pentru biografia lui Andrei Mureșanu*, în „Observatorul”, II, nr. 49, 1879. p. 196.

muzachi din partea tinerimei române din Transilvania" în care frații Hurmuzachi, acești „bărbați în grai și-n faptă, cu spirit de roman", sînt demni de-a fi numiți „Grachii româniei"⁹¹.

În urma înfringerii armatelor maghiare, la îndemnul lui Șaguna, care-l vizitase în septembrie 1849, și al lui Andrei Mureșanu, Barițiu s-a hotărît să se întoarcă în Transilvania. El a părăsit Bucovina la 4 octombrie 1849⁹².

Întîlnirile dintre revoluționarii români aflați în Bucovina au dus la cunoașterea reciprocă și la cimentarea legăturilor dintre românii din toate provinciile românești și, îndeosebi, dintre cei aflați sub stăpînirea austriacă, care, pentru prima oară, au cerut să se unească într-un stat românesc. Realizarea acestei dorințe ar fi constituit un prim pas spre înfăptuirea unității naționale.

Activitatea revoluționarilor români refugiați în Bucovina reprezintă o latură importantă a revoluției române de la 1848—1849, de fapt, o continuare a acesteia în forme noi și cu mijloace noi. Ea a relevat aspirațiile seculare ale unui neam întreg, generînd conjugarea tuturor eforturilor pentru îndeplinirea lor.

91 v. „Foaie pentru minte, inimă și literatură", nr. 1, 1850, p. 106.

92 Teodor Bălan, *Cazul Barițiu...*, p. 29.

DIE TÄTIGKEIT DER REVOLUTIONÄREN AUS SIEBENBÜRGEN DIE
IN DIE BUKOWINA GEFLÜCHTET SIND (1848—1849)

ZUSAMMENFASSUNG

Diese Arbeit zeigt sintetisch die Tätigkeit der Revolutioneren Siebenbürger die nach Bukowina geflüchtet waren zur Zeit der Revolution aus Jahre 1848—1849 und dessen Beitrag zur Entwicklung der Nationalen Gewissen der Rumänischen Bevölkerung aus Bukowina und der verstärkung Verhältnisse der beiden Rumänischen Provinze.

Die Arbeit bekânt die Gastfreundschaft und die Hilfe die Die Siebenbürgen Flüchtlinge vor Ihnen Bruder aus Bukowina und hauptsächlich von Familie Hurmuzachi erhalten haben. Ebenfals bekräftigt die Arbeit den Kampf der Rumänien aus der Zeit der Österreich Kaisertum, um einen Rumänischen Vereinigten Stat zu bilden die verstärkung zwischen die Rumänien aus Bukowina, und damit zu beweisen die Einheit der Rumänischen Revolution.